

**การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557
เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
เพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู
นิฤมณ รัตนะรัต**

**Ex-Post Evaluation of Notification of the National Council for Peace
and Order No. 108/2557 on Treating the Suspects of Drug-related Offences
to Access Treatment and Rehabilitation and Aftercare of Rehabilitated People**

Nirumon Rattanasarat

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

Faculty of Social Administration, Thammasat University

No. 2 Prachan Road, Phra Barom Maha Ratchawang, Phra Nakhon, Bangkok 10200, Thailand

Corresponding author. E-mail address: narumonpr@yahoo.com

Received: 20 October 2022; Revised: 19 December 2022; Accepted: 17 January 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และเพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า กฎหมายฉบับนี้มีประโยชน์ต่อผู้เสพยาเสพติดในการได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยไม่ถูกดำเนินคดีทำให้ไม่มีประวัติอาชญากรรม โดยผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย มีดังนี้ 1. ด้านการค้นหา พบว่า เป้าหมาย ตัวชี้วัด หรือทัศนคติเจ้าหน้าที่หน่วยงานแตกต่างกันในด้านการนำตัวผู้เสพยาเข้าบำบัด และการส่งดำเนินคดี 2. ด้านการคัดกรอง พบปัญหาการแยกประเภทกลุ่มผู้ใช้ ผู้เสพ และผู้ติดที่อาจยังไม่ชัดเจน ทำให้ส่งตัวผู้เสพยาเข้าบำบัดไม่ตรงกับสภาพความรุนแรงของการเสพ 3. ด้านการบำบัดฟื้นฟู พบว่า ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเปิดรับผู้เสพยาเข้าบำบัดเป็นรุ่น ทำให้เกิดช่องว่างที่ผู้เสพยาไม่สามารถเข้ารับการบำบัดในศูนย์ฯ ตลอดเวลาได้ 4. ด้านการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พบว่าไม่สามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่อง โดยเสนอแนะให้สร้างระบบเครือข่ายการค้นหาผู้เสพยาเสพติดในชุมชน พัฒนาระบบคัดกรองและบำบัดรักษาโดยแยกประเภทผู้เสพยาตามระดับความรุนแรงของการเสพยาเสพติด และการพัฒนาชุมชนต้นแบบการบำบัดฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กฎหมายยาเสพติด
ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557

Abstract

This research aimed at executing ex-post evaluation of Notification of the National Council for Peace and Order No. 108/2557 on Treating the Suspects of Drug-related Offences to Access Treatment and Rehabilitation and Aftercare of Rehabilitated People and suggesting ways of revision of such law. The qualitative research found this law has engendered benefits to drug users/abusers by taking them to obtain treatment and rehabilitation without being prosecuted and criminally recorded. The ex-post evaluation of the law resulted these following findings: 1) On searching side: goal, indicators or attitudes of officials among related agencies are diverse in taking drug users to obtain treatment and rehabilitation and taking legal proceeding, 2) On screening side: probably inexplicit categorization of drug taker, drug user and drug addict causes taking drug users to obtain treatment and rehabilitation not conforming to severity of drug use, 3) On treatment and rehabilitation side: the Behavioral Modification Centers for Drug Addicts admitting drug users into rehabilitation only on an occasional basis causes a gap as drug users are lack of unceasing chance for access to treatment and rehabilitation, and 4) On aftercare of rehabilitated people side: the aftercare cannot be incessantly done. Accordingly, the researcher suggested a creation of a network system for searching or identifying the drug users in communities, a development of

the screening and treatment system with appropriate categorization of target groups pursuant to level of their drug involvement and a development of the prototype community of treatment and rehabilitation through the community's participation.

Keywords: Ex-post Evaluation of the Law, Rehabilitation of the Drug Addicts, Law on Narcotics, Notification of the National Council for Peace and Order No. 108/2557

บทนำ

ปัจจุบันพบปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น นอกจากการกระทำความผิดในรูปแบบของการผลิต จำหน่าย และการมีไว้ในครอบครองยาเสพติดให้โทษแล้ว ยังพบการกระทำความผิดในรูปแบบของการเสพยาเสพติดให้โทษอีกด้วยโดยการเสพยาเสพติดไม่ได้จำกัดแค่กลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น แต่ในหมู่คนทำงานก็มีการเสพยาด้วย โดยหลายคนเสพยาเพราะมีปัญหาด้านความเครียดทั้งด้านเศรษฐกิจ การทำงาน ถูกเพื่อนชักชวน มีปัญหาครอบครัว ซึ่งปัญหาการเสพยาเสพติดนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้ (Dailynews, 2021) โดยการเสพยาเสพติดนั้นจะก่อให้เกิดโทษทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้เสพยารวมทั้งส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดให้หายจากอาการติดยาเสพติด เพื่อให้สามารถกลับไปดำเนินชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

เมื่อพิจารณาในด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแล้ว พบว่า จากสถิติข้อมูลผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี พ.ศ. 2561 ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษารวมทั้งสิ้น จำนวน 184,907 ราย แบ่งเป็นระบบสมัครใจ จำนวน 97,133 ราย ระบบบังคับบำบัด จำนวน 67,788 ราย ระบบต้องโทษ จำนวน 19,986 ราย โดยมีการดำเนินการติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษา จำนวน 137,636 ราย และมีการให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษาแล้ว จำนวน 1,828 ราย โดยจากการดำเนินงานนโยบายผู้เสพ คือ ผู้ป่วยทำให้มีผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.4 การติดตามผู้ผ่านการบำบัดเพิ่มขึ้นร้อยละ 19 และผู้ผ่านการบำบัดมีอัตราการหยุดเสพยาต่อเนื่อง 3 เดือน เพิ่มขึ้นร้อยละ 9 (Ministry of Justice, 2018) ส่วนในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการนำผู้เสพเข้ารับการบำบัดทั้งโดยสมัครใจ บังคับบำบัด และต้องโทษ รวมทั้งคุมความประพฤติ (มาตรา 56) จำนวน 168,567 คน โดยในจำนวนนี้มีผู้เสพที่สมัครใจเข้าบำบัด จำนวน 59,566 คน แบ่งออกเป็น การบำบัดรักษาในโรงพยาบาล จำนวน 45,599 คน ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จำนวน 9,571 คน และการบำบัดในชุมชน (CBTx) จำนวน 4,396 คน (Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice, 2021)

ในการเสพยาเสพติดนั้นแม้จะถือว่าผิดกฎหมายแต่ก็ได้มีการกำหนดหลักการสำคัญไว้ว่า “ผู้เสพเป็นผู้ป่วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำตัวเข้ารับการบำบัดรักษา” ซึ่งผู้ที่ติดยาเสพติดสามารถสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่างๆ ได้ โดยตลอดระยะเวลาที่รับการบำบัดจะได้รับยกเว้นโทษ นอกจากนี้แล้วประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพยาและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนด ซึ่งผู้เสพยาเสพติดไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม และไม่ปรากฏว่าเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างการถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดยาเสพติดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการฟื้นฟู ซึ่งการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นถือเป็นการใช้วิธีเบี่ยงเบน (Diverse) ผู้กระทำความผิดติดยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และลดปริมาณนักโทษคดียาเสพติดในเรือนจำที่อยู่ร่วมกันอย่างแออัดเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วสามารถกลับมาดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก

สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการบังคับใช้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ประกาศ คสช.) ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษที่ออกโดยรัฐาธิปัตย์ คือ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่ได้เข้ายึดอำนาจในการปกครองประเทศของรัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหารเดิมได้สำเร็จ ประกาศ คสช. จึงมีสถานะเป็นกฎหมาย ซึ่งเมื่อได้มีการประกาศและบังคับใช้แล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 77 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป” โดยในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ประเมินว่า การบังคับใช้กฎหมายนั้นได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายมากน้อยเพียงใด คำนึงถึงภาระที่เกิดขึ้นแก่รัฐและประชาชนหรือไม่ หรือมีผลกระทบอื่นอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนหรือไม่ เพียงใด โดยมีหลักการสำคัญ คือ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น ยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของประชาชน

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายนั้นให้กระทำอย่างน้อยทุก 5 ปี นับแต่วันที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับ หรือทุกกรอบระยะเวลาอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ซึ่งมีสิทธิหรือหน้าที่หรือได้รับผลกระทบที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายด้วย อนึ่ง สำหรับงานวิจัยฉบับนี้จะป็นงานวิจัยด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย โดยกำหนดขอบเขตของกฎหมายที่จะทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ไว้โดยเฉพาะซึ่งได้แก่ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยได้ทำการศึกษาในช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงตุลาคม 2564 ก่อนการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2564 ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผ่านการบำบัดฟื้นฟู
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1.1 แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) เห็นว่าการที่มนุษย์ประกอบอาชญากรรมหรือกระทำความผิดกฎหมายนั้น มีสาเหตุเนื่องมาจากทางธรรมชาติหรือสาเหตุทางชีววิทยา (สภาพร่างกาย จิตใจ) หรือเกิดจากปัจจัยภายนอกด้านสภาพสังคมต่าง ๆ มาบีบบังคับหรือกดดันให้เขากระทำความผิด รวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน แต่ควรลงโทษโดยกระทำเพื่อมุ่งหาสาเหตุของการกระทำผิดพร้อมกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงจะถูกต้องเหมาะสมและเกิดประโยชน์มากกว่า (Sutheesorn, 2004)

1.2 แนวคิดการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) โดยเป็นกระบวนการเบี่ยงเบนผู้ที่กระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมปกติ แล้วส่งตัวผู้ที่กระทำความผิดเข้าสู่

โปรแกรมของชุมชนหรือองค์กรที่ทำหน้าที่เฉพาะทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟู โดยมักใช้กับคดีความผิดที่ไม่รุนแรง ซึ่งหากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการแล้วจะสร้างตราประทับและเกิดผลกระทบด้านลบกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นอย่างมาก

1.3 แนวคิดทฤษฎีการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model สำหรับแนวคิดทฤษฎีนี้ได้ถูกคิดค้นและพัฒนาขึ้นโดย แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam) เป็นโมเดลกระบวนการติดตามประเมินผลภายในที่ได้รับ การยอมรับทั่วไปในปัจจุบัน โดยจะเป็นการประเมินภาพรวมของโครงการโดยมีเนื้อหาของการประเมินได้แก่ การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) โดยการประเมินจะมีลักษณะที่แบ่งแยกบทบาทการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายประเมินมีหน้าที่กำหนดและบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ จัดเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และส่งสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหา และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม โดยมีแนวทางการดำเนินการที่สำคัญได้แก่ การดำเนินกิจกรรมของโครงการ (Activities) การประเมิน (Evaluation) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision) ในการกำหนดทางเลือกใหม่หรือแนวทางการดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป (Worthen & Sanders, 1973)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Kumnonmuang (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษากรณีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม และเพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดแบบสมัครใจตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การนำผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งกระบวนการคัดกรองผู้เสพ การบำบัดรักษา การติดตามดูแล โดยเป็นการวิจัยเอกสาร จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเบี่ยงเบนคือนอกจากกระบวนการยุติธรรมหลักของผู้เสพยาเสพติดหลายประเทศมองว่า ผู้เสพยาคือผู้ป่วยไม่ใช่อาชญากรจึงไม่ควรถูกดำเนินคดี ต้องได้รับการบำบัดรักษาโดยไม่สมควรนำโทษจำคุกมาปรับใช้ และในส่วนของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เกิดปัญหาของความไม่ชัดเจนของขั้นตอนการปฏิบัติ ในกรณีที่สมัครใจบำบัดก่อนและหลังกระทำความผิด และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรุนแรง

Muninaem (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตำบล บาราเฮาะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จำนวน 20 คน จากผลการศึกษา พบว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องครอบคลุมทั้งต้นตอจะเป็นผู้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมในการจัดโครงการกิจกรรมโดยผ่านการอบรมคุณธรรม จริยธรรม การให้ความรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด การสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวรวมทั้งการจัดตั้งศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในตำบลเรียกว่า “บ้านแสนสุข” และการจัดทำกฎระเบียบของตำบลเรียกว่า “สุกมปากัต” โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น (Focus Group) โดยมีรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนแรก การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล (In-depth Interview) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มผู้บริหารผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 28 คน 2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการบำบัด

ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด จำนวน 30 คน และ 3. กลุ่มผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูการเสพติดยาเสพติดจำนวน 18 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของ 6 จังหวัด ครอบคลุมทั้ง 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ภาคตะวันตก), จังหวัดบุรีรัมย์ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), จังหวัดชุมพร (ภาคใต้), จังหวัดกรุงเทพฯ (ภาคกลาง), จังหวัดชลบุรี (ภาคตะวันออก) และจังหวัดเชียงใหม่ (ภาคเหนือ) รวมจำนวน 76 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ 6 จังหวัด คือ จากข้อมูลสถิติของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข (บสต.) ประจำปี พ.ศ. 2563 (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2563) พบว่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บุรีรัมย์ และชุมพร มีจำนวนผู้ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เป็นจำนวนมาก คือ มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 30 ของจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในจังหวัดทั้งหมด และในจังหวัดกรุงเทพฯ ชลบุรี และเชียงใหม่ มีจำนวนผู้ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เป็นจำนวนน้อย คือ น้อยกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 10 ของจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในจังหวัดทั้งหมด

ส่วนที่สอง การประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น (Focus Group) จำนวน 1 ครั้ง โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่มีทักษะความรู้และมีประสบการณ์ทำงานด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน และ 2. กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดจำนวน 10 คน รวมจำนวน 20 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการรวบรวม และสังเคราะห์ความรู้จากรายงานวิจัย หนังสือ เอกสารวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล (In-depth Interview) ซึ่งได้แก่กลุ่มผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และกลุ่มผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูการเสพติดยาเสพติดจำนวน 6 จังหวัด โดยครอบคลุมทั้ง 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ รวม 76 คน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำไปใช้สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล (In-depth Interview) และการจัดทำแนวคำถามในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีการตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นแบบสัมภาษณ์ การปรับแก้ไขความถูกต้อง และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) รวมทั้งการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่สร้างขึ้นกับเนื้อหา ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ มาพิจารณาตรวจสอบคุณภาพข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อสรุปในการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสูการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 มีดังนี้

1.1.1 หน่วยงานผู้รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ และหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมาย: หน่วยงานผู้รับผิดชอบในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) และหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1.1.2 เหตุที่มีการประเมินผลสัมฤทธิ์: เนื่องจากครบรอบ 5 ปีของการบังคับใช้กฎหมายจึงต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้กฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 77 วรรคสอง และพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 มาตรา 34

1.1.3 กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาใด และมาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้ คืออะไร: กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยแก้ปัญหาเรื่องผู้ต้องขังล้นเรือนจำโดยเฉพาะผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และช่วยให้สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ โดยกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดที่สมัครใจยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู สามารถเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลหรือศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ และเมื่อบำบัดจนครบกระบวนการและครบระยะเวลาที่กำหนด ไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ก็จะได้รับยกเว้นความผิดฐานเสพยาเสพติด โดยมาตรการสำคัญที่ทำให้กฎหมายบรรลุวัตถุประสงค์คือ ผู้เสพยาเสพติดจะต้องสมัครใจยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ และจะต้องมีการบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบจากหลายหน่วยงานทั้งด้านการค้นหา การคัดกรอง การบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด และการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

1.1.4 ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการมีกฎหมายนี้คืออะไร: เมื่อผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายนี้จนครบกระบวนการและระยะเวลาที่กำหนดแล้ว โดยได้รับการประเมินว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูและไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก ก็จะไม่ถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายฐานเสพยาเสพติด ประกอบกับเมื่อผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วจะมีกระบวนการติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูโดยหน่วยงานภาครัฐและโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมหรือชุมชน รวมทั้งมีการให้สวัสดิการในรูปแบบต่างๆ เช่น เงินทุนประกอบอาชีพ การจัดการงาน การสนับสนุนด้านการศึกษา และการช่วยเหลืออื่นๆ ซึ่งจะทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

1.1.5 มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายนี้หรือไม่อย่างไร: พบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการบังคับใช้กฎหมาย เช่น ด้านการค้นหา พบว่า ชุมชนบางแห่งไม่มีเครือข่ายค้นหาผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่ คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการค้นหาผู้เสพยาเสพติดในชุมชน, ด้านการคัดกรอง พบว่า ระบบการคัดกรองกลุ่มผู้ใช้ (ผู้เริ่มเสพ) ผู้เสพ (ผู้เสพที่ยังไม่ถึงขั้นเสพติดอย่างรุนแรง) และผู้ติด (ผู้เสพติดยาเสพติดขั้นรุนแรง) ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การคัดกรองมักทำโดยการเหมารวมเป็นผู้เสพอย่างเดียว ส่งผลทำให้การบำบัดฟื้นฟูไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย, ด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด พบว่า จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ต้องปิดศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรวมทั้งสถานที่อื่นที่บำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดแบบนอนพักค้างคืน โดยให้ไปเข้ารับการบำบัดในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลในชุมชนแทน ซึ่งอาจมีผลทำให้การบำบัดรักษาไม่ได้ผลกับผู้เสพติดยาเสพติดขั้นรุนแรง และด้านการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พบว่า มีผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจำนวนมากขาดการดูแลช่วยเหลือและการติดตามลงเยี่ยมบ้านของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ด้าน

สาธารณสุข หรือแกนนำชุมชน โดยให้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไปรายงานตัวตามสถานที่และวันที่กำหนดไว้เพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้เกิดปัญหาผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ เป็นต้น

1.1.6 กฎหมายนี้มีการบังคับใช้โดยเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร: กฎหมายนี้ได้มีการบังคับใช้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป็นไปตามเป้าหมายของแผนปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563-2565 ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) แต่พบปัญหาด้านทัศนคติในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ ที่ต้องการนำตัวผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู กล่าวคือ เจ้าหน้าที่บางคนต้องการดำเนินคดีผู้เสพ แต่บางคนต้องการนำตัวผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา

1.1.7 ประชาชนมีภาระหรือรัฐมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างไร: ผู้วิจัยขอแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ข้อ ดังนี้

1) กระบวนการค้นหา: เมื่อเจ้าหน้าที่จับกุมตัวประชาชนผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพยาและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ผู้ต้องสงสัยก็จะมีภาระที่จะต้องถูกบังคับส่งปัสสาวะให้กับเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อทำการตรวจพิสูจน์ ส่วนรัฐก็จะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และเจ้าหน้าที่ตำรวจในการค้นหาตัวผู้ต้องสงสัย รวมทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตรวจปัสสาวะ และอื่น ๆ

2) กระบวนการคัดกรอง: หากการตรวจพิสูจน์ปัสสาวะเบื้องต้นของผู้ต้องสงสัยพบว่ามีสารเสพติด ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีอื่นที่มีโทษจำคุก และยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ผู้ต้องสงสัยก็จะมีภาระจากการที่จะต้องถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรอง เพื่อทำการตรวจการเสพยาอย่างละเอียด ส่วนรัฐก็จะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ในการดำเนินการของนำส่งตัวผู้ต้องสงสัยของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการคัดกรองการเสพยาเสพติด รวมทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตรวจอื่น ๆ

3) กระบวนการบำบัดฟื้นฟู: ประชาชนผู้เสพยาเสพติดจะมีภาระที่จะต้องถูกนำตัวเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบสถานพยาบาลหรือศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามความเหมาะสมกับสภาพการเสพยา โดยทั้งนี้ หากพบว่า มีอาการเสพยาอย่างรุนแรงก็จะต้องถูกนำตัวเข้ารับการบำบัดที่ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นระบบโปรแกรมบำบัดและต้องนอนพักค้างคืนตลอดระยะเวลาของการบำบัด ซึ่งจะทำให้ผู้เสพยาเสพติดมีภาระเพิ่มขึ้นจากการที่ต้องขาดงาน ขาดรายได้จากการทำงาน และต้องแยกกันอยู่ชั่วคราวกับครอบครัว ส่วนรัฐก็จะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิทยากร รวมทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์ในการบำบัดฟื้นฟูอื่น ๆ

4) การติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู: เมื่อผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วผู้นั้นก็จะมีภาระที่จะต้องมารายงานตัวตามสถานที่ที่เจ้าหน้าที่กำหนด และจะต้องถูกตรวจปัสสาวะเดือนละครั้งตลอดระยะเวลา 12 เดือน ส่วนรัฐก็จะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ในการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เช่น ค่าดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่รับรายงานตัว ค่าสนับสนุนช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เช่น ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา การฝึกทักษะอาชีพ การจัดหางาน และเงินทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพ เป็นต้น

1.1.8 เกิดผลที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่พึงประสงค์หรือไม่: จากการดำเนินการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูพบว่า มีการเฝ้าระวังผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหลบหนีหรือไม่มารายงานตัวตามเวลาและสถานที่ที่เจ้าหน้าที่กำหนด รวมทั้งมีการย้ายที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามประเมินผลได้ และจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ต้องปิดศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้ทำการบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลแทน ซึ่งมีผลทำให้การบำบัดฟื้นฟูขาดประสิทธิภาพโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดอย่างรุนแรง และทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินงานตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

1.1.9 กฎหมายนี้คุ้มค่าหรือได้สัดส่วนเมื่อเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือไม่อย่างไร: จากการประเมินพบว่า แม้รัฐบาลได้กำหนดงบประมาณในการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการในภาพรวม แต่ไม่มีการกำหนดตัวเลขงบประมาณที่ชัดเจนในการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูโดยเฉพาะตามกฎหมายฉบับนี้ ประกอบกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ได้ทำการเก็บรวบรวมสถิติข้อมูลการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูการเสพยาเสพติดทั้งหมด กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังขาดระบบการติดตามประเมินผลการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ดังนั้น จึงทำให้ไม่สามารถทำการประเมินได้ว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายฉบับนี้มีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือการดำเนินการตามกฎหมายนี้คุ้มค่าหรือไม่เมื่อเทียบกับภาระของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตามกฎหมาย

1.2 การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model มีดังต่อไปนี้

1.2.1 การประเมินด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context: C) จากการประเมิน พบว่า กฎหมายฉบับนี้ดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเน้นในด้านการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อป้องกันมิให้กลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ

1.2.2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input: I) จากการประเมิน พบว่า ด้านบุคลากร มีเจ้าหน้าที่ตามโครงสร้างและภารกิจของหน่วยงาน โดยมีเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และมีวิทยากรมาจากหลายหน่วยงาน ด้านงบประมาณ มีงบประมาณจากสำนักงาน ปปส. และงบประมาณบูรณาการในระดับจังหวัด ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีมาตรฐานและเพียงพอต่อการดำเนินงาน แต่ในส่วนของการจัดกิจกรรมการฝึกอาชีพบางประเภทอาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการบำบัด ด้านการบริหารจัดการ มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของสหวิชาชีพจากหลายหน่วยงาน และมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1.2.3 การประเมินด้านกระบวนการ (Process: P) จากการประเมิน พบว่า ด้านการค้นหา หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีนโยบายและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนด้านการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด แต่อย่างไรก็ตามพบว่าเป้าหมาย ตัวชี้วัด หรือทัศนคติของเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันในด้านต้องการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดและการจับตัวส่งดำเนินคดี ด้านการคัดกรอง พบปัญหาการแยกประเภทกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด และผู้ติดที่ยังไม่ชัดเจนทำให้การส่งตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดไม่ตรงกับสภาพความรุนแรงของการเสพยา การบำบัดฟื้นฟู พบว่า ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเปิดรับผู้เสพยาเสพติดเป็นรุ่นทำให้เกิดช่องว่างที่ผู้เสพยาไม่สามารถเข้ารับการบำบัดในศูนย์ฯ ตลอดเวลาได้ และด้านการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พบว่า ไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชนในการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีความเข้มแข็งที่แตกต่างกัน ซึ่งหากชุมชนเข้มแข็งติดตามต่อเนื่องจะมีผลต่อแรงจูงใจของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่จะไม่กลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ

1.2.4 การประเมินด้านผลผลิต (Product: P) จากการประเมิน พบว่า เมื่อผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายนี้แล้ว นอกจากจะทำให้ตนเองมีสุขภาพดีขึ้นแล้วยังส่งผลหรือเกิดประโยชน์ คือ ทำให้ตัวผู้เสพยาเสพติดไม่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ทำให้ไม่มีประวัติอาชญากรรม ไม่ถูกสังคมตราว่าเป็นนักโทษเคยถูกจำคุกมาก่อน ซึ่งหากคนในสังคมเข้าใจและให้ออกาสจะทำให้ผู้เสพยาที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม กลับตัวเป็นคนดีโดยไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก และเมื่อผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชนในการติดตามดูแลช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น เงินทุนประกอบอาชีพ การได้เข้าทำงาน และการได้รับการศึกษา เป็นต้น

โดยสามารถสรุปการประเมินประกาศ คสช.ที่ 108/2557 ในรูปแบบ CIPP Model ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปการประเมินผลสัมฤทธิ์ของประกาศ คสช.ที่ 108/2557 ในรูปแบบ CIPP Model

ด้านบริบท/สภาพแวดล้อม (Context: C)	ด้านปัจจัยนำเข้า (Input: I)	ด้านกระบวนการ (Process: P)	ด้านผลผลิต (Product: P)
มีการบังคับใช้กฎหมายสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคง และยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานต่าง ๆ	- ด้านบุคลากร: มีเจ้าหน้าที่ตามภารกิจในการปฏิบัติงาน - ด้านงบประมาณ: มีงบประมาณจาก ปปส. และระดับจังหวัด - ด้านวัสดุอุปกรณ์: มีมาตรฐานเพียงพอในการปฏิบัติงาน แต่กิจกรรมการฝึกอบรมอาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการบำบัด - ด้านการบริหารจัดการ: มีการบูรณาการทำงานร่วมกันในรูปแบบสหวิชาชีพ	- ด้านการค้นหา: พบว่า เป้าหมายตัวชี้วัด หรือ ทศนคติของเจ้าหน้าที่แตกต่างกันในด้านการนำตัวผู้เสพเข้าบำบัดและการส่งดำเนินคดี - ด้านการคัดกรอง: พบว่า การแยกกลุ่มผู้เสพยายังไม่ชัดเจน ทำให้เข้าบำบัดไม่ตรงกับสภาพความรุนแรงของการเสพยา - ด้านการบำบัดฟื้นฟู: พบว่า ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรับผู้เสพยาเข้าบำบัดเป็นรุ่นทำให้ผู้เสพยาไม่สามารถเข้าบำบัดในศูนย์ฯ ตลอดเวลาได้ - ด้านการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู: พบว่า ไม่สามารถติดตามดูแลได้อย่างต่อเนื่อง	เมื่อผู้เสพยาได้รับการบำบัดจนครบโปรแกรมแล้วจะทำให้มีสุขภาพดีขึ้น มีแรงจูงใจที่จะไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ได้รับการยกเว้นไม่ถูกดำเนินคดีฐานเสพยาเสพติด ทำให้ ไม่มีประวัติอาชญากรรมและไม่ถูกสังคมตราว่าเป็นนักโทษจำคุก พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการติดตามดูแลช่วยเหลือด้านต่างๆ หลังการบำบัด

2. แนวทางการแก้ไขปรับปรุงประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสูการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการบังคับใช้กฎหมาย: ควรกำหนดหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานกลางในการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้กำหนดเป็นแนวทางในการจำแนกประเภทของผู้เสพยา และกำหนดแผนการบำบัดรักษาได้อย่างเหมาะสมตรงกับสภาพความรุนแรงของการเสพยาเสพติดของผู้เสพยาแต่ละราย

2.2 ด้านการปฏิบัติงาน: ควรกำหนดแนวทางการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางการดำเนินการของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เพื่อป้องกันการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ

2.3 ด้านการพัฒนาเครือข่ายการทำงานในชุมชน: ควรกำหนดแนวทางการสร้างเครือข่ายการทำงานในชุมชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณ องค์ความรู้ และบุคลากร เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดทำโครงการหรือกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการติดตามสอดส่อง เฝ้าระวัง หรือป้องกันมิให้มีการเสพยาเสพติด และการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด

สรุปและอภิปรายผล

ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสูการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ได้ผลการศึกษาโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการบังคับใช้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสูการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

1.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 พบว่า ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 มีการ

บูรณาการทำงาน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การนำตัวผู้เสพยาเสพติด เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูและการติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถกลับไปใช้ชีวิต ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุขโดยไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ โดยทั้งนี้หากผู้เสพยาเสพติดที่ได้รับการบำบัดตาม ที่สถานพยาบาลหรือศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกำหนด และได้รับใบรับรองเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วก็จะได้รับการ ยกเว้นไม่ต้องถูกดำเนินคดีในความผิดฐานเสพยาเสพติด ซึ่งการดำเนินการของกฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด การเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) ซึ่งจะมีการส่งตัวผู้ที่กระทำความผิดเข้าสู่ โปรแกรมของชุมชนหรือองค์กรที่ทำหน้าที่เฉพาะในการแก้ไขฟื้นฟูแทนการดำเนินคดี ซึ่งช่วยไม่ให้เกิดลงโทษจำคุก ผู้กระทำความผิด ลดการตีตราผู้กระทำความผิด ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบด้านลบกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นอย่างมาก และสามารถช่วยลดจำนวนนักโทษที่อยู่กันอย่างแออัดในเรือนจำได้

ส่วนของการประเมินความคุ้มค่าของกฎหมายหรือความได้สัดส่วนเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับกับภาระ ของประชาชนและทรัพยากรที่ใช้ในการบังคับการตามกฎหมาย พบว่า กฎหมายฉบับนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เสพยา ที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู แต่ก็ก่อให้เกิดภาระบางประการจากการขาดรายได้และการถูกจำกัดเสรีภาพเมื่อถูกนำส่งตัว เข้ารับการบำบัดในสถานพยาบาลหรือศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ส่วนรัฐก็มีภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตาม กฎหมายทั้งในด้านของบุคลากร สถานที่บำบัด วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณสนับสนุนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ ในภาพรวม อย่างไรก็ตามการศึกษากฎหมายฉบับนี้มีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ หน่วยงาน ภาครัฐไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวเลขงบประมาณที่ชัดเจนในการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยเฉพาะตามกฎหมายฉบับนี้ ประกอบกับการขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ผ่านการ บำบัดฟื้นฟูอย่างเป็นระบบว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูทั้งหมด ดังนั้น จึงไม่สามารถทำการประเมินได้ว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายฉบับนี้ มีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือการดำเนินการตามกฎหมายนี้คุ้มค่าหรือไม่เมื่อเทียบกับภาระของประชาชนและทรัพยากร หรือต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินการ

1.2 การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model ได้ผลการศึกษาโดยสรุป ดังนี้

จากการประเมิน พบว่า กฎหมายฉบับนี้มีการดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านความมั่นคง และยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ มีการบังคับใช้กฎหมาย ครอบคลุมทั้งในด้านกระบวนการค้นหา การคัดกรอง การบำบัดฟื้นฟู และการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยรัฐ มีเครื่องมือในการดำเนินการ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการของหน่วยงาน อย่างไรก็ตามพบว่า เป้าหมาย ตัวชี้วัด ทศนคติเจ้าหน้าที่หน่วยงานแตกต่างกันในด้านการนำตัวผู้เสพยาเข้าบำบัดและการส่ง ดำเนินคดี, การแยกประเภทกลุ่มผู้ใช้ ผู้เสพยาและผู้ติดยังไม่ชัดเจน ทำให้บำบัดฟื้นฟูไม่ตรงกับสภาพความรุนแรงของ การเสพยาเสพติด และเจ้าหน้าที่หรือชุมชนบางแห่งไม่สามารถติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนทำให้กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ที่เห็นว่า ควรลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมุ่งหาสาเหตุของการกระทำผิด พร้อมกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงจะ ถูกต้องเหมาะสมและเกิดประโยชน์มากกว่า และพบว่าการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชนในการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูมีความเข้มแข็งที่แตกต่างกัน ซึ่งควรจัดทำโครงการให้ครอบครัวและชุมชนตระหนักถึงปัญหาและเข้ามามีส่วนร่วม มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Muninaem (2019) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งพบว่าในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดควรส่งเสริมในการจัดโครงการกิจกรรมโดยการอบรมคุณธรรม จริยธรรม การให้ความรู้ถึงพิษภัยของ ยาเสพติด และการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

2. แนวทางการแก้ไขปรับปรุงประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่อำนาจบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

จากการศึกษาพบว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการปฏิบัติด้านการคัดกรองผู้เสพยาเสพติด เพื่อให้สามารถเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างเหมาะสมตรงกับสภาพความรุนแรงของการเสพยาเสพติดของผู้เสพแต่ละราย พร้อมทั้งการกำหนดแนวทางการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบคลุม และชุมชน เพื่อป้องกันการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumnonmuang (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษากรณีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งพบว่าประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เกิดปัญหาของความไม่ชัดเจนของขั้นตอนการปฏิบัติ ในกรณีที่สมัครใจบำบัดก่อนและหลังกระทำผิด และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรุนแรง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ดังต่อไปนี้

1. ด้านนโยบายและกฎหมาย รัฐบาลควรกำหนดแผนงาน นโยบาย หรือยุทธศาสตร์ด้านการดูแลผู้ใช้ ผู้เสพ และผู้ติดยาเสพติดให้สามารถเข้าถึงระบบการบำบัดฟื้นฟูตามมาตรฐานทางด้านสาธารณสุข

2. ด้านการดำเนินงานตามประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ได้แก่

2.1 กระบวนการค้นหา: ควรสร้างระบบเครือข่ายการค้นหาผู้เสพยาเสพติดในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชน สมาชิกในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยดำเนินงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่

2.2 กระบวนการคัดกรอง

2.2.1 ควรจัดตั้งศูนย์คัดกรองผู้เสพยาเสพติดตลอด 24 ชั่วโมงทุกอำเภอ เพื่อรองรับการดำเนินการจับกุมผู้เสพยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ตลอดเวลา

2.2.2 ควรพัฒนาระบบคัดกรองผู้เสพยาเสพติดก่อนเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยมีกระบวนการแยกประเภทของผู้ใช้ ผู้เสพ และผู้ติดยาเสพติดตามระดับความรุนแรงของการเสพยาเสพติด เพื่อนำตัวเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาได้อย่างถูกต้องตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

2.3 กระบวนการบำบัด

2.3.1 ควรพัฒนาระบบการดำเนินงานของค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของจังหวัดที่สามารถรองรับการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่การรับเข้าบำบัดเป็นรุ่น หรือเพิ่มจำนวนค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในจังหวัด เพื่อให้สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดที่มีอยู่เป็นจำนวนมากเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องรอเป็นรุ่น ซึ่งจะสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวของผู้เสพยาเสพติดในการนำตัวผู้เสพเข้ารับการบำบัดในสถานบำบัดเอกชนได้

2.3.2 ควรพัฒนาระบบการบำบัดรักษาตามระดับความร้ายแรงของการเสพยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติด เพื่อทำการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพดังต่อไปนี้

- ผู้ใช้ (ผู้เริ่มเสพ) ให้ครอบครัว ชุมชน ช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อเลิกเสพยาเสพติดควบคู่กับการบำบัดรักษาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) หรือในชุมชน

- ผู้เสพ (ผู้เสพที่ยังไม่ถึงขั้นเสพยาติดอย่างรุนแรง) ให้บำบัดรักษาในโรงพยาบาลชุมชน ซึ่งเป็นโรงพยาบาลในระดับอำเภอ หรือเข้าบำบัดในศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเมื่อบำบัดฟื้นฟูตามที่กำหนดแล้ว จะต้องมีการประเมินอาการของผู้เข้ารับการบำบัดด้วย หากพบว่ามีอาการอยากเสพยาเสพติดอยู่ก็ให้นำส่งตัวไป

บำบัดรักษาต่อยังสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดบ้านพิชิตใจ (กทม.) หรือโรงพยาบาลทั่วไป (ต่างจังหวัด) โดย
ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรจัดตั้งสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดบ้านพิชิตใจในพื้นที่ต่างจังหวัด
เพิ่มเติมจากในพื้นที่กรุงเทพฯ ด้วย

- ผู้ติด (ผู้เสพยาเสพติดขั้นรุนแรง) ให้บำบัดรักษาในสถาบันบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.) โรงพยาบาลธัญญารักษ์เชียงใหม่ โรงพยาบาลธัญญารักษ์แม่ฮ่องสอน
โรงพยาบาลธัญญารักษ์ขอนแก่น โรงพยาบาลธัญญารักษ์อุดรธานี โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลาโรงพยาบาลธัญญารักษ์
ปัตตานี และโรงพยาบาลทั่วไป

2.4 กระบวนการติดตาม

2.4.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีบทบาทสำคัญในการติดตาม
สอดส่องดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูควบคู่กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในด้านของ
องค์ความรู้ในการป้องกันมิให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ

2.4.2 ควรพัฒนาจัดทำชุมชนต้นแบบการบำบัดฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Based
Treatment and Rehabilitation: CBTx) โดยมีการจัดทำกิจกรรมในชุมชนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาซึ่งมีข้อจำกัดด้านการขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวเลขประมาณจากหน่วยงาน
ภาครัฐที่ชัดเจนในการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการกลับมาเสพยา
เสพติดซ้ำของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายฉบับนี้ว่ามีจำนวนน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับจำนวนผู้เข้ารับ
การบำบัดฟื้นฟูทั้งหมด ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนนี้ จึงจะสามารถทำ
การประเมินได้ว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายฉบับนี้มีประสิทธิภาพ
หรือไม่ หรือการดำเนินการตามกฎหมายนี้คุ้มค่าหรือไม่เมื่อเทียบกับทรัพยากรหรือต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินการ

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ
ฉบับที่ 108/2557 ในเรื่อง ควรจัดทำแนวทางการสร้างเครือข่ายการทำงานในชุมชนเพื่อร่วมกันการติดตามสอดส่อง
เฝ้าระวัง หรือป้องกันมิให้มีการเสพยาเสพติด และการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดเท่านั้น ซึ่งใน
การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงศักยภาพของครอบครัวและชุมชนในการมีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด
ในชุมชน (Community Based Treatment and Rehabilitation: CBTx) เพิ่มเติมด้วย

References

Dailynews. (2021, January 18). *Lesson Learned the Danger of Drug 'K-nompong' Dying Formula (3)*. Retrieved from <https://d.dailynews.co.th/article/819532/>

Kumnonmuang, W. (2015). *The Drug Addiction Treatment Measures: To Study on the Usage of the Voluntariness Method to Treat the Drug Addict* (Master's thesis). Faculty of Law, Thammasat University, Bangkok. Retrieved from http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5501031529_4122_3153.pdf

Ministry of Justice. (2018, September 7). *ONCB Summary of Drug Operations: Annual Report 2018*. Retrieved from <https://www.moj.go.th/view/21832>

Muninaem, K. (2019). *Drug Problem Solving by Community Leaders and People in Barahor Mueang District, Pattani Province* (Master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. Retrieved from <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/12325>

Office of the Narcotics Control Board, Ministry of Justice. (2021). *Report on Prevention and Suppression of Narcotics: Fiscal Year 2021*. Retrieved from <https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Pages/ITA/report/รายงานผลการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด%20ปี%202564.pdf>

Sutheesorn, S. (2004). *Criminology* (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University Press.

Worthen, B. R., & Sanders, J. R. (1973). *Educational Evaluation: Theory and Practice*. Worthington, Ohio: Charles A. Jones Publishing.

